

Ο Λαϊκισμός στη Σύγχρονη Γαλλία: Οι Περιπτώσεις των Εμανουέλ Μακρόν και Μαρίν Λεπέν

1. Εισαγωγή

Το φαινόμενο του λαϊκισμού κυριαρχεί στον σύγχρονο πολιτικό διάλογο. Αποτελεί ένα ερευνητικό αντικείμενο που έχει διχάσει σε μεγάλο βαθμό τους αναλυτές. Ο λαϊκισμός θεωρείται ένα από τα πιο αμφιλεγόμενα αντικείμενα της πολιτικής επιστήμης. Η παρούσα ανάλυση επικεντρώνεται στη μελέτη των σύγχρονων μορφών του γαλλικού λαϊκισμού, αναλύοντας τις περιπτώσεις του Εμανουέλ Μακρόν και της Μαρίν Λεπέν.

Αρχικά, στην ανάλυση παρατίθεται το θεωρητικό πλαίσιο της έννοιας του λαϊκισμού, μέσα από τις κλασικές προσεγγίσεις των Mudde, Canovan και Laclau, οι οποίες προσφέρουν τα αναγκαία εργαλεία προκειμένου να γίνει αντιληπτή η διάκριση «λαού»-«ελίτ». Στη συνέχεια εξετάζεται η περίπτωση του Μακρόν ως πρότυπο «τεχνοκρατικού λαϊκισμού» και αναλύεται το κατά πόσο αυτή η διαφορετική μορφή λαϊκισμού συμβαδίζει με τις κλασικές θεωρίες. Τέλος, προσεγγίζεται η περίπτωση της Λεπέν και η σύνδεση του «λαϊκιστικού λόγου» με τον εθνικισμό, εξετάζοντας αν η Μαρίν Λεπέν και το κόμμα της μπορούν να χαρακτηριστούν αμιγώς «λαϊκιστές». Στόχος της ανάλυσης είναι η κριτική ανάλυση της σχέσης των δύο αυτών ηγετών με τον λαϊκισμό, καθώς και η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο οι περιπτώσεις αυτές είναι πιθανό να επαναπροσδιορίζουν την αντιπροσώπευση στη σύγχρονη Γαλλία.

2. Κλασικές Θεωρίες Λαϊκισμού

Ο λαϊκισμός αποτελεί ένα από τα πιο πολυσυζητημένα φαινόμενα στον χώρο της πολιτικής και της κοινωνικής ανάλυσης. Ο λαϊκισμός είναι ένα φαινόμενο που έχει διχάσει αρκετά διαχρονικά, καθώς παρατηρείται να χρησιμοποιείται σε ποικίλα πλαίσια με διαφορετικές μορφές και πολλούς διαφορετικούς τρόπους. Για την περαιτέρω ανάλυση της ανάλυσης, απαραίτητο είναι να παραθέσουμε ένα θεωρητικό πλαίσιο σε σχέση με την έννοια του λαϊκισμού. Παρά τις πολλές διαφορετικές σημασίες που έχουν αποδοθεί σε αυτόν τον όρο και τις ακαδημαϊκές αντιπαραθέσεις, ο λαϊκισμός μπορεί σε έναν βαθμό να προσεγγιστεί μέσα από τρεις βασικούς άξονες: ως ιδεολογία, ως δημοκρατική τάση και ως λόγος. Η ανάλυση αυτή θα παραθέσει ένα θεωρητικό

πλαίσιο βασισμένο στις θεωρίες των Cas Mudde, Margaret Canovan και Ernesto Laclau.

2.1 Cas Mudde: Η ιδεολογική προσέγγιση

Ο Mudde (2004) ορίζει τον λαϊκισμό ως μια «σχηνή ιδεολογία» (Thin-Centered Ideology). Για τον Mudde, ο λαϊκισμός δεν έχει το βάθος, την ισχύ και την κοινωνική επιρροή που έχουν άλλες ιδεολογίες (όπως ο φιλελευθερισμός και ο κομμουνισμός). Ο λαϊκισμός δεν προσφέρει μια ολοκληρωμένη λύση σε σχέση με την κοινωνική οργάνωση· αντιθέτως, εστιάζει αποκλειστικά στη σχέση μεταξύ λαού και ελίτ. Η κεντρική ιδέα της προσέγγισής του είναι ότι η κοινωνία είναι διαχωρισμένη σε δύο ομοιογενείς και ανταγωνιστικές ομάδες: τον «αγνό λαό» (pure people) και τη «διεφθαρμένη ελίτ» (corrupt elite). Σύμφωνα με τη θεωρία λαϊκισμού του Mudde, στόχος της πολιτικής και, εν συνεχεία, των πολιτικών, θα πρέπει να είναι η έκφραση της γενικής βούλησης (Volonté générale) του αγνού λαού και όχι η προάσπιση των συμφερόντων των ανθρώπων που ανήκουν στη διεφθαρμένη ελίτ.

2.2 Margaret Canovan: Τα δύο πρόσωπα της δημοκρατίας

Η Canovan (1999) προσεγγίζει τον λαϊκισμό ως ένα φαινόμενο συνδεδεμένο με την έννοια της δημοκρατίας. Ο λαϊκισμός για την Canovan αποτελεί μια φυσική έκκληση προς τον λαό, η οποία πηγάζει από την απογοήτευση για το πολιτικό σύστημα και στρέφεται ενάντια στην καθιερωμένη δομή εξουσίας. Με βάση τη θεωρία της, οι λαϊκιστές έχουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και ο λαϊκισμός γενικότερα έχει ένα συγκεκριμένο «στυλ». Αναλυτικότερα, η Canovan υποστηρίζει ότι η σύγχρονη δημοκρατία έχει δύο πρόσωπα, τα οποία βρίσκονται σε μια διαρκή ένταση:

1. **Το Πραγματιστικό Πρόσωπο (pragmatic):** Βλέπει τη δημοκρατία ως ένα σύστημα διακυβέρνησης με κανόνες, θεσμούς και γραφειοκρατική διαχείριση.
2. **Το Λυτρωτικό Πρόσωπο (redemptive):** Βλέπει τη δημοκρατία ως την υπόσχεση για λαϊκή κυριαρχία. Ο λαός είναι η μόνη πηγή νομιμοποιημένης εξουσίας και τα πράγματα μπορούν να γίνουν καλύτερα σε κοινωνικό επίπεδο μόνο αν πάρει αυτός στα χέρια του την εξουσία.

Η Canovan συμπεραίνει πως κανένα από τα δύο πρόσωπα της δημοκρατίας δεν μπορεί να έχει πλήρη εφαρμογή, γιατί με έναν ιδιαίτερο τρόπο το ένα εξαρτάται από το άλλο. Ο λαϊκισμός, σύμφωνα με τη θεωρία της, είναι η σκιά της δημοκρατίας καθώς αναδύεται ανάμεσα στο χάσμα των δύο προσώπων της δημοκρατίας. Όταν η δημοκρατία γίνεται υπερβολικά τεχνοκρατική, ο λαϊκισμός έρχεται να υπενθυμίσει τη λυτρωτική της πλευρά και με αυτόν τον τρόπο ακολουθεί διαρκώς τη δημοκρατία. Για αυτό η Canovan τον χαρακτηρίζει ως «σκιά» της.

2.3 Ernesto Laclau: Η Θεωρία του Λόγου

Ο Laclau (2005) δεν αντιλαμβάνεται τον λαϊκισμό ως μια ιδεολογία με συγκεκριμένο περιεχόμενο. Τον αντιλαμβάνεται ως μια πολιτική λογική συγκρότησης της κοινωνίας. Ο Laclau παρατηρεί πως, παρόλη την ύπαρξη πολλών και διαφορετικών θεωριών και προσεγγίσεων σε σχέση με τον λαϊκισμό, όλες έχουν ένα κοινό: βάση τους είναι ο λαός. Το βασικό στοιχείο που διαφοροποιεί τη θεωρία του είναι ότι εστιάζει στον τρόπο οργάνωσης του λόγου και στη μορφή του λόγου (discourse). Συγκεκριμένα, η διαδικασία, με βάση τη θεωρία του Laclau, ξεκινά από την ανικανότητα του συστήματος να ικανοποιήσει αιτήματα των πολιτών. Τα ετερόκλητα αυτά αιτήματα στη συνέχεια συνδέονται μεταξύ τους και δημιουργούν μια αλυσίδα ισοδυναμίας (equivalential chain): δεν σημαίνει ότι τα αιτήματα γίνονται ίδια, γίνονται όμως ισοδύναμα. Η αλυσίδα ισοδυναμίας χρειάζεται ένα «κενό σημαίνον» (empty signifier), μια λέξη ή ένα πρόσωπο που μπορεί να εκπροσωπήσει το σύνολο των αιτημάτων της αλυσίδας (Stavrakakis and Katsambekis, 2024). Στη θεωρία του λαϊκισμού του Laclau, η αλυσίδα ισοδυναμίας χρησιμοποιείται για να δημιουργηθεί το πολιτικό σύνορο (frontier) που χωρίζει τον λαό και το κατεστημένο. Για τον Laclau ο λαϊκισμός είναι η ουσία της πολιτικής, καθώς μέσω και του κενού σημαίνοντος δημιουργείται μια συλλογική ταυτότητα, δημιουργείται το «εμείς», ο λαός ενάντια σε «αυτούς», το κατεστημένο.

3. Η Περίπτωση Μακρόν: Τεχνοκρατικός Λαϊκισμός

3.1 Τι είναι ο Τεχνοκρατικός Λαϊκισμός:

Ο τεχνοκρατικός λαϊκισμός προσεγγίζεται ως μία ισχυρή ιδεολογία, αποτελεί μια ιδιαίτερη μορφή πολιτικής κινητοποίησης, η οποία συνδυάζει μια μορφή

αντισυστημικής ρητορικής, την εξειδικευμένη γνώση και την ορθολογική διακυβέρνηση. Σύμφωνα με τους Perrottino και Guasti (2020), ο τεχνοκρατικός λαϊκισμός βασίζεται στην απόρριψη των παραδοσιακών κομματικών δυνάμεων, λόγω έλλειψης ικανότητάς τους να ανταποκριθούν στις ανάγκες του λαού. Ο χαρισματικός ηγέτης προσπαθεί να απευθύνεται απευθείας στον απλό λαό χωρίς μεσάζοντες. Επικρίνει το παραδοσιακό κομματικό σύστημα μέσω της ρητορικής του. Υπόσχεται λύσεις οι οποίες θα υπερβαίνουν τον άξονα αριστεράς-δεξιάς και γενικότερα τις παραδοσιακές ιδεολογικές συγκρούσεις.

Οι λύσεις αυτές απευθύνονται στον απλό λαό και όχι στην ελίτ (όπου ως ελίτ, σύμφωνα με τη συγκεκριμένη θεωρία, νοούνται οι εκπρόσωποι του παλαιού κομματικού συστήματος): κεντρικός τους άξονας είναι ο τεχνοκρατικός τους χαρακτήρας, δηλαδή ο ηγέτης δεν δεσμεύεται με ιδεολογικά κριτήρια, αλλά με βάση την αποτελεσματικότητα της προτεινόμενης λύσης. Σύμφωνα με τους Perrottino και Guasti (2020), η νομιμοποίηση στον τεχνοκρατικό λαϊκισμό δεν προκύπτει αποκλειστικά από τη λαϊκή βούληση, αλλά πηγάζει σε μεγάλο βαθμό από την τεχνοκρατική επάρκεια και την εξειδίκευση, η οποία παρουσιάζεται ως η μόνη αποτελεσματική λύση απέναντι στην ανεπάρκεια του παλαιού συστήματος.

Κεντρικό ρόλο στη θεωρία του τεχνοκρατικού λαϊκισμού διαδραματίζει η έννοια της αποτελεσματικότητας. Στη θεωρία αυτή, η πολιτική αντιπαράθεση μετατοπίζεται από το πεδίο των ιδεολογικών συγκρούσεων και οδηγείται στη σύσταση αποτελεσματικών λύσεων, την ικανότητα διαχείρισης και την επίτευξη μετρήσιμων αποτελεσμάτων. Ο τεχνοκρατικός λαϊκισμός αυτοπαρουσιάζεται ως ένας ειδικός που μπορεί με τις λύσεις που προτείνει να λύσει τα προβλήματα που δεν κατόρθωσε, λόγω ιδεολογικών αγκυλώσεων, να λύσει το παλαιό σύστημα. Συνεπώς, ο τεχνοκρατικός λαϊκισμός ως θεωρία δεν εμφανίζεται μόνο ως εναλλακτική της φιλελεύθερης δημοκρατίας, αλλά και όταν εξουθενώνεται το παραδοσιακό πολιτικό σύστημα και οι πρακτικές του δεν έχουν πια έρεισμα στον λαό.

3.2 Η Άνοδος του Μακρόν

Οι εκλογές του 2017 αποτελούν τομή για την Πέμπτη Γαλλική Δημοκρατία καθώς αλλάζουν ριζικά το πολιτικό τοπίο της χώρας. Μια από τις μεγαλύτερες αλλαγές που προέκυψαν από αυτές τις εκλογές είναι η ίδια η ανάδειξη του νικητή. Ο Εμανουέλ

Μακρόν αναδεικνύεται νικητής στις εκλογές του 2017 σε ηλικία μόλις 39 ετών, γεγονός που τον καθιστά τον νεότερο πρόεδρο στην ιστορία της Πέμπτης Γαλλικής Δημοκρατίας. Ακόμα, μια πολύ μεγάλη αλλαγή για τη γαλλική πολιτική σκηνή που προέκυψε από τις εκλογές του 2017 είναι η σταδιακή απομάκρυνση του κόσμου από τα παραδοσιακά πολιτικά κόμματα και η σταδιακή εκλογική κατάρρευση αυτών. Για πρώτη φορά στη σύγχρονη ιστορία της Γαλλίας, και τα δύο μεγάλα παραδοσιακά πολιτικά κόμματα (Σοσιαλιστές – Ρεπουμπλικάνοι) μένουν εκτός δεύτερου γύρου των προεδρικών εκλογών.

Ο Εμανουέλ Μακρόν παρουσιάστηκε προεκλογικά ως μία νέα άφθαρτη πολιτική λύση που θα έφερνε την ανανέωση στην πολιτική σκηνή της Γαλλίας· το outsider που τα βάζει με τους παλιούς πολιτικούς γίγαντες με στόχο να αλλάξει το τοπίο. Στην πραγματικότητα, όμως, ο Μακρόν δεν ήταν ένας νέος πολιτικός· είχε ξεκινήσει την πολιτική του σταδιοδρομία από το Σοσιαλιστικό Κόμμα, ενώ αργότερα είχε υπηρετήσει και ως υπουργός Οικονομικών στην κυβέρνηση του Μανουέλ Βαλλς (υπό τον Αρνό Μοντεμπούρ). Ο Μακρόν δεν τοποθετούσε τον εαυτό του ούτε στην αριστερά ούτε στη δεξιά. Υποσχόταν την ανανέωση της πολιτικής σκηνής της Γαλλίας και αποτελεσματικές λύσεις που θα έλυναν τα προβλήματα των πολιτών. Όλα αυτά τον έκαναν έναν πολύ ελκυστικό προς τον απογοητευμένο λαό υποψήφιο, που εν τέλει κατόρθωσε να εκλεγεί.

Σύμφωνα με πολλούς ακαδημαϊκούς και συγκεκριμένα σύμφωνα με τους Perrottino και Guasti (2020), ο Εμανουέλ Μακρόν θεωρείται πρότυπο τεχνοκράτη λαϊκιστή. Αρχικά, ο Μακρόν θεωρείται ένα χαρακτηριστικό «προϊόν» του γαλλικού τεχνοκρατισμού. Η κύρια εκπρόσωπος του γαλλικού τεχνοκρατισμού θεωρείται η Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης (Ecole Nationale d'administration - E.N.A), της οποίας ο Μακρόν είναι άριστος απόφοιτος. Επιπλέον, τα στοιχεία που τον θέλουν να αποτελεί τεχνοκράτη λαϊκιστή σύμφωνα με τη βιβλιογραφία είναι η αντι-ελίτ ρητορική του. Είναι πολύ σημαντικό σε αυτό το σημείο να τονίσουμε ότι ο Μακρόν δεν ασκεί κριτική στην ελίτ με την παραδοσιακή χρήση του όρου· για αυτόν η ελίτ είναι οι εκπρόσωποι του παλαιού πολιτικού συστήματος. Ακόμα ένα στοιχείο που τον κατατάσσει εκπρόσωπο αυτής της θεωρίας είναι ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζει τον εαυτό του. Ο Μακρόν παρουσιάζεται ως η μόνη πιθανή επιλογή που μπορεί να φέρει την ανανέωση και την

αποτελεσματικότητα στη Γαλλία και να αντιμετωπίσει τις παθογένειες που δημιούργησαν τα παραδοσιακά κόμματα.

3.3 Σύνδεση με τις κλασικές θεωρίες

Σημαντικό για να αναλύσουμε τον λαϊκισμό και τη σχέση του με τον Εμανουέλ Μακρόν είναι να κάνουμε μια αναγωγή των κλασικών θεωριών στην περίπτωση Μακρόν. Συγκεκριμένα θα ασχοληθούμε με τη θεωρία του Ernesto Laclau και της Margaret Canovan.

3.3.α Ernesto Laclau

Εάν εφαρμόσουμε τη θεωρία του Laclau για τον λαϊκισμό (Laclau, 2005), τότε ο Εμανουέλ Μακρόν μπορεί να αναλυθεί ως το κενό σημαίνον που συμβολίζει την αλλαγή και την ανανέωση. Η αλυσίδα ισοδυναμίας, της οποίας εκφραστής είναι ο Μακρόν, αποτελείται από τα ετερόκλητα αιτήματα πολλών και διαφορετικών κοινωνικών ομάδων, όπως η επιθυμία των φιλελευθέρων για οικονομική απελευθέρωση και η ανάγκη των προοδευτικών για κοινωνικό εκσυγχρονισμό. Με αυτόν τον τρόπο ο Μακρόν κατορθώνει να δημιουργήσει ένα νέο πολιτικό σύνορο, το οποίο χωρίζει το παλαιό παραδοσιακό σύστημα και τη νέα προοδευτική άποψη που υποστηρίζει την ανανέωση. Έτσι κατόρθωσε να κερδίσει ψηφοφόρους από πολλούς διαφορετικούς πολιτικούς χώρους κάτω από μία ασαφή αλλά ελκυστική υπόσχεση αλλαγής.

3.3.β Margaret Canovan

Με βάση τη θεωρία της Margaret Canovan για τον λαϊκισμό (Canovan, 1999), θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι ο Μακρόν εκπροσωπεί την ακραία κυριαρχία του Πραγματιστικού Προσώπου της δημοκρατίας. Ο τρόπος διακυβέρνησης του Μακρόν επικεντρώνεται στους θεσμούς, τους κανόνες, τις ρυθμίσεις και την τεχνική διοίκηση. Με αυτόν τον τρόπο παραμερίζεται η λυτρωτική πλευρά της δημοκρατίας, η οποία υπόσχεται άμεση λαϊκή κυριαρχία. Αυτή η ορθολογική προσέγγιση στη διακυβέρνηση σταδιακά δημιούργησε ένα αίσθημα αποξένωσης από τον λαό, καθώς οι πολιτικές αποφάσεις που λαμβάνονταν παρουσιάζονταν ως αποτέλεσμα ικανοποίησης τεχνικών αναγκών, όχι ως αποτέλεσμα δημοκρατικής διαβούλευσης.

3.4 Κριτική: είναι ο Μακρόν πράγματι λαϊκιστής;

Ο Εμανουέλ Μακρόν και η περίπτωση του σε σχέση με το αν εν τέλει μπορούμε να τον κατατάξουμε ως λαϊκιστή έχει γίνει αντικείμενο έντονης ακαδημαϊκής αμφισβήτησης. Οι Perrottino και Guasti (2020) επισημαίνουν πως ο όρος τεχνοκρατικός λαϊκισμός μπορεί να θεωρηθεί αντιφατικός. Παραδοσιακά ο λαϊκισμός πήγαινε κόντρα στους ειδικούς. Σε αυτή τη θεωρία οι εξειδικευμένοι τεχνοκράτες είναι αυτοί που εκφράζουν τα λαϊκιστικά μηνύματα. Επιπλέον, ο Voutyras (2024) υποστηρίζει την άποψη ότι ο Μακρόν στην πραγματικότητα είναι ένας αντι-λαϊκιστής (anti-populist) ηγέτης, ο οποίος χρησιμοποιεί το λαϊκιστικό στυλ μόνο ως εργαλείο επικοινωνίας για να διαλύσει τα παλιά κόμματα και να κατακτήσει την εξουσία.

Συμπερασματικά, καλό θα ήταν να είμαστε επιφυλακτικοί στον τρόπο με τον οποίο χαρακτηρίζουμε τον Εμανουέλ Μακρόν, καθώς τόσο το ακαδημαϊκό του υπόβαθρο όσο και ο τρόπος με τον οποίο ανέβηκε στην εξουσία και την ασκεί δεν συμβαδίζουν με το κλασικό πρότυπο του λαϊκιστή. Παρά το γεγονός ότι παρουσιάζει κάποια λαϊκιστικά χαρακτηριστικά, σίγουρα ο πυρήνας της ιδεολογίας του δεν είναι ο λαϊκισμός.

4. Η Περίπτωση της Μαρίν Λεπέν

4.1 Τι είναι ο Εθνο-Λαϊκισμός;

Ο εθνικιστικός λαϊκισμός αποτελεί μια ιδεολογική σύνθεση που συνδυάζει την ιδεολογία του εθνικισμού και τη λαϊκιστική ρητορική (τον διαχωρισμό λαού και ελίτ). Σύμφωνα με τον Mudde (2004), ο λαϊκισμός είναι μια «ισχνή ιδεολογία» (Thin-Centered Ideology). Από μόνος του ο λαϊκισμός δεν έχει το ειδικό βάρος που έχουν άλλες ιδεολογίες, ανάμεσα σε αυτές και ο εθνικισμός. Για αυτόν τον λόγο συχνά ο λαϊκισμός παρουσιάζεται συμπληρωματικά στις «κυρίαρχες ιδεολογίες». Έτσι, προέκυψε ο εθνο-λαϊκισμός. Σύμφωνα με τον Σταυρακάκη (Stavrakakis, 2024), στην περίπτωση της Μαρίν Λεπέν η ισχνή ιδεολογία του λαϊκισμού προσκολλάται σε μια «παχύρρευστη» εθνικιστική βάση. Η νομιμοποίηση σε αυτή την περίπτωση πηγάζει από την επίκληση στην εθνική ταυτότητα και την προστασία του «αγνού γαλλικού λαού» από εσωτερικές απειλές, όπως οι μετανάστες που έχουν εγκατασταθεί στη Γαλλία, και από εξωτερικούς εχθρούς όπως η παγκοσμιοποίηση. Κεντρικός άξονας είναι η «εθνική

προτεραιότητα» (priorité nationale), η οποία ορίζει ότι τα δικαιώματα και οι παροχές πρέπει να αποδίδονται πρωτίστως στους «πραγματικούς» Γάλλους.

4.2 Η άνοδος της Λεπέν: Η στρατηγική της «Αποδαιμονοποίησης»

Το Εθνικό Μέτωπο (Front National) του Ζαν-Μαρί Λεπέν θεωρούνταν το αρχέτυπο του σύγχρονου ακροδεξιού λαϊκισμού. Η ιστορία ξεκινάει περίπου 50 χρόνια πριν, όταν ο Ζαν-Μαρί Λεπέν ίδρυσε ένα ακροδεξιό κόμμα (Το Εθνικό Μέτωπο), το οποίο ενσωμάτωσε ανοιχτά ξενόφοβη και ρατσιστική ρητορική, η οποία για πολλά χρόνια κράτησε το κόμμα στο περιθώριο της γαλλικής πολιτικής σκηνής με περιορισμένη εκλογική επιτυχία.

Το σκηνικό ξεκίνησε να αλλάζει το 2011, όταν την ηγεσία του κόμματος ανέλαβε η Μαρίν Λεπέν, κόρη του ιδρυτή. Η Λεπέν προσπάθησε να κάνει ριζικές αλλαγές στο κόμμα και να το μετατρέψει από ένα περιθωριοποιημένο κόμμα διαμαρτυρίας σε ένα κόμμα με υψηλές εκλογικές απαιτήσεις, που θα διεκδικεί την εξουσία. Αυτός είναι και ο λόγος που το 2018 το κόμμα μετονομάζεται σε Εθνική Συσπείρωση (Rassemblement National). Η πρώτη μεγάλη εκλογική νίκη έρχεται στις ευρωεκλογές του 2014· μετά από αυτό το σημείο το κόμμα αρχίζει και εδραιώνει την κυριαρχία του στο πολιτικό σκηνικό. Η τομή της ανανέωσης για τη Λεπέν και το R.N. καθορίστηκε από τη στρατηγική «αποδαιμονοποίησης» (dédiabolisation). Από το 2011, όταν και ανέλαβε την ηγεσία του κόμματος, επιχείρησε να αποβάλει το στίγμα της εξτρεμιστικής δεξιάς. Το κόμμα υιοθέτησε πιο μετριοπαθείς πολιτικές, κυρίως όσον αφορά την πολιτική επικοινωνία.

Το κόμμα παρέμεινε συντηρητικό, εξακολουθούσε να απευθύνεται στους «αληθινούς Γάλλους» και διατήρησε τον αντιμεταναστευτικό του χαρακτήρα, απλώς μαλάκωσε τον τρόπο με τον οποίο έθετε την άποψή του στον δημόσιο λόγο. Το ίδιο ισχύει και για τα θέματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της παγκοσμιοποίησης. Το κόμμα παρέμεινε αντίθετο σε όλα αυτά, απλώς χρησιμοποιούσε πλέον λιγότερο σκληρό λόγο γύρω από τέτοια θέματα. Αν αναλυθούν όλα αυτά τα στοιχεία σε συνδυασμό με το προφίλ χαρισματικής ηγεσίας της Μαρίν Λεπέν, μπορεί να εξηγηθεί η άνοδος του R.N. Όπως αναλύεται στο Research Handbook on Populism (2024), η Λεπέν αναδιαμορφώνει τον λόγο της ώστε να εμφανίζεται ως προστάτιδα των δημοκρατικών αξιών του κράτους από πιθανούς εχθρούς όπως ο ισλαμισμός.

4.3 Σύνδεση με κλασικές θεωρίες

Σημαντικό για να αναλύσουμε τον λαϊκισμό και τη σχέση του με τη Μαρίν Λεπέν είναι να κάνουμε μια αναγωγή των κλασικών θεωριών στην περίπτωση Λεπέν. Συγκεκριμένα θα ασχοληθούμε με τη θεωρία του Ernesto Laclau και της Margaret Canovan.

4.3.α Ernesto Laclau

Εφαρμόζοντας τη θεωρία του Laclau (2005), η Λεπέν κατασκευάζει ένα πολιτικό σύνορο (frontier) που διαχωρίζει τη «διεφθαρμένη ελίτ» —δηλαδή τους ξένους και την παγκοσμιοποίηση— από τον «απλό λαό» —δηλαδή τους «αυθεντικούς Γάλλους». Η αλυσίδα ισοδυναμίας σε αυτή την περίπτωση είναι τα αιτήματα που αφορούν την εθνική ταυτότητα και την ασφάλεια, γενικότερα οτιδήποτε αφορά την έννοια του έθνους. Το κενό σημαίνουν είναι η έννοια της «Εθνικής Κυριαρχίας».

4.3.β Margaret Canovan

Με βάση τη θεωρία της Margaret Canovan (1999), η Λεπέν και το κόμμα της εκφράζουν ξεκάθαρα το λυτρωτικό πρόσωπο της δημοκρατίας, καθώς μέσα από τον προγραμματισμό της υπόσχεται τη «λύτρωση» του λαού μέσω της ανάκτησης της εξουσίας από την ελίτ. Χρησιμοποιεί συναισθηματικά φορτισμένο λόγο και υπόσχεται την επιστροφή σε μία εξιδανικευμένη πρότερη κατάσταση λαϊκής κυριαρχίας.

4.4 Κριτική: είναι η Λεπέν πράγματι λαϊκίστρια;

Η Μαρίν Λεπέν και το κόμμα της προσεγγίζονται από πολλούς θεωρητικούς ως πρότυπο του εθνικιστικού λαϊκισμού. Είναι όμως αυτό δόκιμο; Σύμφωνα με τον Σταυρακάκη (2017), το κόμμα της Λεπέν δεν έχει ουσιαστικά μετατοπίσει την πολιτική του θέση. Το κόμμα χρησιμοποιεί λαϊκιστικά στοιχεία προκειμένου να «κρύψει» από τους πολίτες τον εθνικισμό του πυρήνα και να γίνει πιο ελκυστικό εκλογικά. Οι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι κόμματα όπως αυτό της Λεπέν έχουν ως βάση τους πρωτίστως τον εθνικισμό, και με γνώμονα αυτή την ταυτότητα καθορίζεται το μεγαλύτερο μέρος των πολιτικών τους.

Κατά συνέπεια, η Μαρίν Λεπέν και το R.N. έχουν ως βάση τους τον εθνικισμό και δεν μπορούν να χαρακτηριστούν αμιγώς λαϊκιστές. Σίγουρα χρησιμοποιούν λαϊκιστικά στοιχεία, δεν είναι όμως αυτή η ιδεολογική τους ταυτότητα. Χρησιμοποιούν τον λαϊκισμό συνήθως ως μέσο προκειμένου να καλύψουν την ακρότητα των θέσεών τους και να ανελιχθούν εκλογικά.

5. Συμπεράσματα

Ολοκληρώνοντας την ανάλυση, γίνεται αντιληπτό ότι ο λαϊκισμός στη Γαλλία δεν εκδηλώνεται ως μια ενιαία ιδεολογία, αλλά ως μια πολιτική λογική που προσαρμόζεται σε διαφορετικά ιδεολογικά υποστρώματα, όπως ο φιλελευθερισμός και ο εθνικισμός.

Από τη μια πλευρά, ο Εμανουέλ Μακρόν υιοθέτησε μια τεχνοκρατική εκδοχή του λαϊκισμού χρησιμοποιώντας τον ως μέσο για να υπερβεί τις παραδοσιακές ιδεολογικές διαιρέσεις, υπό την υπόσχεση μιας αποτελεσματικής και ορθολογικής διακυβέρνησης. Ο Μακρόν επεδίωξε να παρουσιάσει τα παλαιά πολιτικά κόμματα ως διεφθαρμένη ελίτ και να παρουσιάσει τον εαυτό του ως τη μόνη αξιόλογη λύση. Στην πραγματικότητα, όμως, η σχέση του Μακρόν με τον λαϊκισμό είναι περισσότερο εργαλειακή παρά δομική. Η σχέση του με τον λαϊκισμό λειτούργησε περισσότερο ως ένα μέσο για να ανέλθει εκλογικά.

Από την άλλη πλευρά, η Μαρίν Λεπέν εργαλειοποίησε τον λαϊκιστικό λόγο στο πλαίσιο της στρατηγικής «αποδαιμονοποίησης», με στόχο να προσδώσει δημοκρατική νομιμοποίηση στον εθνικιστικό πυρήνα του κόμματός της. Η Λεπέν στόχευε στο να πείσει τους πολίτες πως η εθνικιστική ιδεολογία που πρέσβευε το κόμμα της δεν είχε ως βάση τον ρατσισμό, αλλά την προστασία του γαλλικού λαού.

Συμπερασματικά, τόσο ο Μακρόν όσο και η Λεπέν χρησιμοποιούν τον λαϊκισμό ως μέσο, ως ένα εργαλείο που μπορεί να τους βοηθήσει να πετύχουν τους στόχους τους. Σαφέστατα και οι δύο περιπτώσεις παρουσιάζουν λαϊκιστικά χαρακτηριστικά και συγκλίνουν με κάποια στοιχεία από τις κλασικές προσεγγίσεις του λαϊκισμού, όμως ο λαϊκισμός δεν αποτελεί τον ιδεολογικό τους πυρήνα. Αντίθετα, λειτουργεί ως συμπληρωματικό στοιχείο.

6. Βιβλιογραφία

- Canovan, M. (1999). Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy. *Political Studies*, 47(1), 2–16. https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/1467-9248.00184?saml_referrer
- Laclau, E. (2005). *On populist reason*. Verso. <https://voidnetwork.gr/wp-content/uploads/2016/09/On-Populist-Reason-by-Ernesto-Laclau.pdf>
- Mudde, C. (2004). The populist zeitgeist. *Government and Opposition*, 39(3), 541–563. <https://www.cambridge.org/core/journals/government-and-opposition/article/populist-zeitgeist/2CD34F8B25C4FFF4F322316833DB94B7>
- Perottino, M., & Guasti, P. (2020). Technocratic Populism à la Française? The roots and mechanisms of Emmanuel Macron's success. *Politics and Governance*, 8(4), 160–170. <https://www.cogitatiopress.com/politicsandgovernance/article/view/3412>
- Stavrakakis, Y., & Katsambekis, N. (Eds.). (2024). *Research Handbook on Populism*. Edward Elgar Publishing. https://www.e-elgar.com/shop/gbp/research-handbook-on-populism-9781800379688.html?srsId=AfmBOorRqyZim2YleW9rLUnutSWsScNxLV1NAv4EIDllgAFZBo7_n6tx
- Stavrakakis, Y., Katsambekis, N., Nikisianis, M., Kioupiolis, A., & Siomos, T. (2017). Populism, discourse, and the left: An introduction. *Contemporary Discourses of the Left*, 8(4), 1–18.
- Αλμπάνη, Β. Α. (2023). *Ο σύγχρονος λαϊκισμός σε Ευρώπη και Η.Π.Α και ο λαϊκιστικός λόγος στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης* [Πτυχιακή εργασία, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών]. Ψηφιακό Αποθετήριο ΟΠΑ.
- Σταυρακάκης, Γ. (2002). Αντινομίες του φερεγγισμίου: Η κατά Laclau θεώρηση του λαϊκισμίου και ο ελληνικός θρησκευτικός λαϊκισμός. *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 19, 137–172.